

POPUŚCIĆ (42) *vb pf*

o jasne.

inf popuścić (19). ◇ *fut 1 sg* popuszczę (1). ◇ *2 sg* popuścisz (2). ◇ *3 sg* popuści (5). ◇ *praet 1 sg m* popuściłem, -m popuścił (3). ◇ *2 sg m -ś* popuścił (1). ◇ *3 sg m* popuścił (2). *f* popuściła (1). ◇ [3 *pl m pers* popuścili.] ◇ *imp 2 sg* popuść (3). ◇ *3 sg* niech, niechaj popuści (2). ◇ *con 1 sg m* bych popuścił (1). ◇ *2 sg m* byś popuścił (1). ◇ *impers fut* popuści się (1). ◇ [con by popuszcz(o)no.]

Sł stp notuje, Cn s.v. popuszczam; gnoj wszelaki, łajno, Linde XVII – XVIII w.

1. *Rozluźnić, poluźnić, rozwiązać; dispensare BartBydę (14)* : dispensare vero est ipsum votum relaxare, rozvyaçacz, ffolgovacz, popuszcz *BartBydę* 32b.

W przeciwstawieniu: »popuścić ... tęgo dzierżec« (1): Rudentem explicare, Popuścić/ nie ták tęgo dzierżec. *Mącz* 359d.

Przen (12) :

popuścić czego (1): Dobry gniew ále ovzdány. gdzie o chwałę Bożą/ o cnotę/ o íprawiedliwość idzie/ á rozum y práwo Boże każe: popuść go/ óstrog przyłoż. *SkarKaz* 313b.

a) *Pofolgować, złagodzić [komu, czemu] (11)* :

[*W przeciwstawieniu:* »popuścić ... przeko dzierżec«: Trzebáby im [ewanjelikom] théz niečo popuścić/ á nie ták przeko dzierżec. *SolikZiem* F2v.]

[*popuścić z czego: ciebie teraz prośim/ popuść [vlży BibRadz 3.Reg 12/4, 2.Par 10/10]* nam nieco z pánowania oycá twego bárzo twárdego/ y z iármá náciężłżego/ ktore ná nas włożył *WerReguła* 49.]

Zwroty: »popuścić wodze (u. wodz(ow)), wędzidla« [*w tym: na co (1), w czym (1)*] = *dare habenas Mącz; fraena permittere Modrz [szyk zmienny] (10:1)*: Bo iáko dawno słyłzyłz/ náturá każdego/ Závždy íełt przychylneyłza do wśytkiego złego. A gdy íey kto popuści wędzidlá wolnego/ Iuż go wnet zá nos wodzi/ iáko więźniá íwego. *RejWiz* 141; *BibRadz* I 311a *marg*; Deteriores omnes sumus licentia. Wíziłcyłmy gorłzy gdy íe nam wodze popuścy. Albo gdy nam dádzá wolá. *Mącz* 193a; Sivi animum ut expleat suum, Dopuściłem mu íwey woley/ popuściłem mu wodze ábý wyłzálá. *Mącz* 395b, 91d, 191a; Boć oná íełt bárzo íprofná/ á narodowi ludzkíemu ízkodliwa wolność/ gdy kto popuści wodze niesłufznem požádliwościam *ModrzBaz* 72; *GórnRozm* M4v; priuate pułtzaiac ná ítrone/ Publike ná pietzi mieli/ y tak íe zaftawili przy Ricerłtwie Panom y Krolowi Sigmuntowi dobremu/ ze namniei popuścic im wodz wprzédwiedziciju ich niechceli *PaprUp* F2; A wodzow ná obżárłtwo y opillłtwo nie ták łatwie podległemu íkázie cíálu twemu popuściłz/ kiedy żołc y ocet/ [...] do fercá z rozmyśláním przypuściłz. *LatHar* 259; A íełli lálkáwie Stáwíłz íe: tám wodz zaráz im [sługom] popuściłz/ práwie Dáłz drógę do rospułty *GosłCast* 66; [odrzućili ná ítronę połty/ y popuścili wodze obżárłtwo. *WerReguła* 18].

[»[*w czym*] ná palec popuścić«: Aczkolwiek w tákíey íwéy woli á niekárności/ iáka v nas/ gdzieby ná pálec popuśczone ná piądż álbo ná łokiec wnet by chćiano. *SolikZiem* F2v.]

2. *Uczynić dłuższym [w tym: czego (3)] (4)* : Lenger machen. Dłużey vczynić/ et Popuścić. Prolongare. *Calag* 332a.

a. *O sukni (1)* :

Zwrot: »popuścić na dłużą« (1): Ieden kápice ná fzyię wdzyał á powrozem fie opafał: drugi fukniey popuścił ná dłużą/ á wirzch głowy łobie przegolił/ á bieret rogáty wdzyał *RejPos* 327.

b. *O rzemyku do zawieszania sakiewki u pasa (1) :*

Zwrot: »popuścić na dłużą« = *nosić na dłuższym pasku, niżej (1)*: Gdy ktora páni wácká popuści ná dłużą: Gdy kto z miełkiem pękátym y z káletą dużą/ Nośi ią nie oftroźnie [...]: Abo ielli mu chodźi kiefzenia łámopás: [...] [*złodziejek*] Káletę rewidiue/ kiefzenia okleśni. *KlonWor* 36.

c. *O czasie (1) :* Drudzy zász wczą y mowią: iż Bog Oćiec syná łwego Páná Chryłtułá ná krzyżu wifżącego/ ták był dálece opuścił/ iż mu iednego dnia żywotá popuścić niechciał *ReszPrz* 83.

3. *Zaniechać; abstergere, antevertere, avocare, decedere, deserere, desistere, indulgere, omittere, posthabere, postputare, remittere, supersedere Mącz (16) :* Indulgere aliquid suo studio, Popuścić trochę ná czás nauki. *Mącz* [169]a.

popuścić czego (12): Remittere animum curis, Popuścić łtáránia/ ochłodzić fie od prac. *Mącz* 227a; Consulo ut supersedeas ab hoc negotio, Rádżę ábyś popuścił tey łpráwy. Tributo ac delectu supersessum. *Mącz* 380d; Exuere mores veteres, Stárych obyczáyów popuścić. *Mącz* 433c, 179a, 226c, 316c, 387d, 488c. *Cf Zwrot.*

popuścić co (2): pleraque differat et praesens in tempus omittat, Niektóre niechay odłóży y áż do łwego czáfu popuści. *Mącz* 431a, 315a.

W charakterystycznych połączeniach: popuścić dzikości, dziwności, gniewu, sprawiedliwości, sprawy, starania, starych obyczajów, swego mniemania, wojska, wszech smutków i ciężkości, wszystkiego (2); popuścić wszystkie rzeczy.

Zwrot: »popuścić precz« [*w tym: czego (4)*] (5): mansuefieri, Krotnąć/ Spokojnieyłzym być. Popuścić dzikości álbo dziwności precz. *Mącz* 208c; Ab hisce rebus animum et cogitationem tuam avoca. Przełtań o tym myłlić/ popuść tego precz. *Mącz* 504c, 396d, 449d, 500a.

4. *Wypuścić z siebie; reddere Mącz (5) :* languere Niedbác/ Niedbále co czinić/ też nie śmieć popuścić. *Mącz* 183d.

popuścić czego (1): Lecz Phoebus niech wárkocze łwé piękne rołpuści/ A prómieniów wefołych łłonecznych popuści. *PudłFr* 66.

Przen: Powołać do życia [kogo] (1) :

Zwrot: »na świat popuścić« (1): Iakiełzby to okrucieńłtwo twoie? zażes ie [*twe dziatki*] dla tego na świat popuścił/ abyś iego [*errata zmienia: ie o*] miłfery żywot twoiem vporem przyprawił? *MurzHist* Nv.

a. *eufem. O wydalaniu fizjologicznym [czego] (2) :* *Mącz* 68a; Druga fie do niey rzući/ rołkudła iey włofy/ A druga popuściłá/ w onym śmiechu rofy. *BielSat* D2v; [Gdy się kto wydyma w pośiedzeniu/ iż nie może popuścić łtráwy dla lipkiey wylgoty w zádku záwadzáiącey [...]/ tedy toż źiele [*rzeżucha*] ma być częłto pod zadek podkłádane *Cresc* 1571 244].

5. *Pozbyć się, oddalić; avellere, delere, deponere Mącz (2) :*

Zwrot: »popuścić precz [*kogo, czego a. kogo, co*]« (2): Molestiam deponere et molestiam delere, Popuścić precz trudności. *Mącz* 229c, 478c.

[Przen: Stracić [czego]: Kto nie pálie [owiec] á paćc winien Da mu lie to znác w ładny dzień [...]
Wífytcy źli páłterze mułfą Płácić owce fwoią dułfą. [...] Popuści tám páłterz wełny Iełtli fwoy wrząd
źle pełni. *KorczRozm G3.*]

6. *Pozwolić iśf wielu; przen [kogo za czym] (1) : A iam ich też popuścił zá ich fwowolnynr
rozmyłem/ Iż fzli z vpornem łercem zá fwoim łprołnym wymyłem. *LubPs S4v.**

*Synonimy: 1. pofolgować, rozwiązać, sfolgować; 3. poniechać, przestać, zaniechać; 5. odbić, oddalić,
odegnąć, odłożyć, odpędzić, odrazić, odsadzić, wygnać.*

Formacje współrdzenne cf PUŚCIEĆ.

Cf POPUSZCZENIE, POPUSZCZONY

MC